

II.7. Zöldfelület-gazdálkodás

Budapest területének kb. **65%-át (34 ezer ha) borítja zöldfelület** (növényzettel fedett terület), amelyből 1.000 ha (a főváros területének közel 2%-a) **zöldterület** (parkterület). A zöldterületek 40%-a a Fővárosi Önkormányzat kezelésében áll (mintegy 400 ha). **A többi közkert, közpark jellemzően kerületi önkormányzatok tulajdonában, illetve fenntartásában van.**

A főváros területének 11%-a, azaz közel 6 ezer ha **erdőterület**, amelynek mintegy kétharmada (66-67%) állami tulajdonú, vagyongazdálkodója a Pilisi Parkerdő Zrt. A **Fővárosi Önkormányzat**, illetve intézményeinek, közmű- és közszolgáltató vállalatainak **tulajdonában mintegy 309 hektár erdőterület**, azaz **a fővárosban található erdőterület 5%-a lehet.**

Az említett zöld- és erdőterületeken kívül a Fővárosi Önkormányzat látja el a kijelölt **közlekedési útvonalak menti zóldsávok** (510 ha) és a **helyi jelentőségű természetvédelmi területek** (969 ha) kezelését is.

Budapesten **becslések szerint 8,8 millió faegyed** található, melyből 6 millió üzemtervezett erdőterületen, 2 millió pedig egyéb, nem közterületen (jellemzően magánterületen) található. A kerületi önkormányzatok kezelésében megközelítőleg 785 ezer faegyed áll. A Fővárosi Önkormányzat kezelésében mintegy 176 ezer faegyed áll, amelyből 47 ezer db a kiemelt közcélú zöldterületeken (parkokban), 129 ezer db a közutak mentén található.

Bár a Fővárosi Önkormányzat kezelésében lévő közcélú zöldfelületek fenntartására szolgáló pénzügyi keret emelkedő tendenciát mutat, még mindig elmarad az optimális ráfordítástól, így a **szakfeladat éveken át tartó alulfinanszírozása** visszafordíthatatlan károkat okoz a főváros kiemelt zöldfelületi rendszerében.

A zöldfelületekre sok esetben jellemző, hogy **a tulajdonosa és kezelője elválik egymástól**, ami szintén megnehezíti a zöldfelületekkel való hatékony gazdálkodást.

Zöldfelület-gazdálkodás leírása, jellemzése

A zöldfelület-gazdálkodás a települések zöldfelületeivel kapcsolatos olyan állami, önkormányzati és vállalkozói tevékenységeket jelenti, mint például a zöldfelületek létesítése, fejlesztése és nem utolsósorban fenntartása, kezelése, védelme, használatának szabályozása (korlátozása), valamint a zöldfelületi vagyonnal való gazdálkodás.

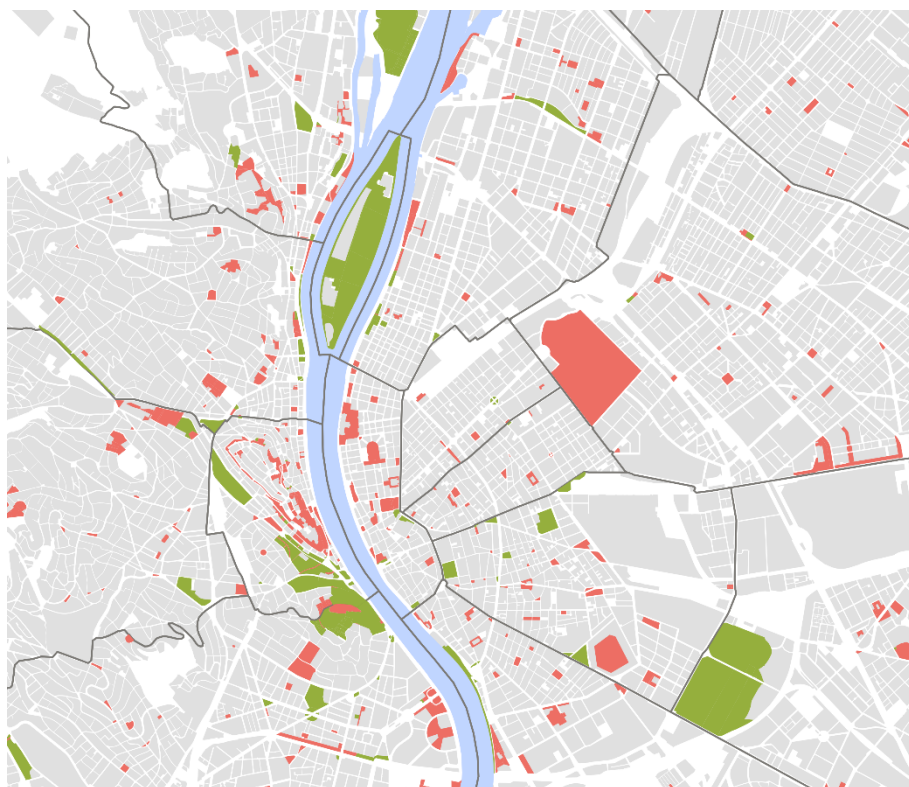
A zöldfelületekre **sok esetben jellemző, hogy a tulajdonosa és kezelője elválik egymástól, ami megnehezíti a zöldfelületekkel való hatékony gazdálkodást. Budapest parkterületének 40%-a a Fővárosi Önkormányzat kezelésében áll, melyet a FŐKERT tart fenn. A többi parkterület (a parkterületek 60 %-a) kezelői alapvetően a kerületi önkormányzatok, de más szervezetek is lehetnek (pl. a Magyar Katolikus Egyház, a Városliget 2014-ben a Városliget Zrt. vagyonkezelésébe került).**

A Fővárosi Önkormányzat a korábbi önkormányzati törvény feladatmeghatározása¹ alapján megalkotta a **kiemelt közcélú zöldterületekről** szóló önkormányzati rendeletét². Az abban felsorolt zöldfelületek fenntartásáról és fejlesztéséről – tulajdonostól függetlenül – a Fővárosi Önkormányzat maga gondoskodik a kerületi önkormányzatokkal együttműködve. Ezen feladatok ellátásával a Fővárosi Önkormányzat a Budapesti Közművek Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaságot (a továbbiakban: BKM) bízta meg, miután a FŐKERT Nonprofit Zrt. 2021. szeptember 1-ével a BKM egyik divíziójává, a FŐKERT Kertészeti Főigazgatóságává (továbbiakban FŐKERT) alakult át.

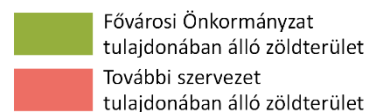
2009-től kezdve a **Fővárosi Önkormányzat kezelésébe** tartozó **közparkok**, **közkertek** (zöldterületek), közlekedési **útvonalak menti zöldsávok** és fasorok, továbbá a fővárosi tulajdonú ingatlanok zöldfelületeinek fenntartásán kívül a fővárosi önkormányzati tulajdonú **erdőterületek** és a budapesti **helyi jelentőségű természetvédelmi területek** fenntartását is a **FŐKERT** végzi. A társaság a **közszolgáltatási tevékenységet mintegy 2.303 hektáron** végzi (1. ábra).

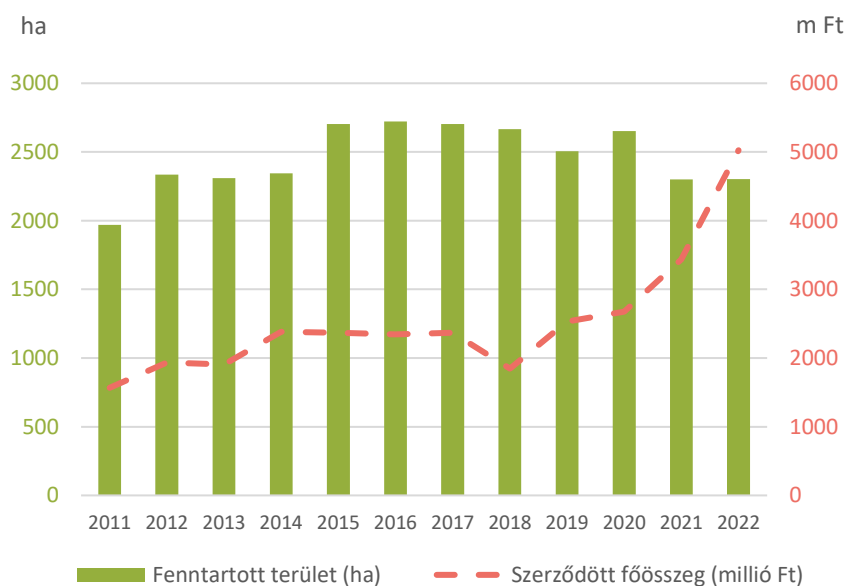
1. ábra: A FŐKERT által fenntartott területek nagysága típusuk szerint 2023-ban (Adatforrás: FŐKERT)

2. ábra: Közparkok, közterek a belső zónában a zöldterület tulajdonosa szerint megkülönböztetve, 2022.

Az alábbi ábrából (3. ábra) látható, hogy 2011-től 2022-ig a fővárosi kezelésű zöldfelületek fenntartására szánt források mértéke növekszik. Mindezek ellenére az ágazat még mindig alulfinanszírozottnak tekinthető, ami visszafordíthatlan károkat okoz a főváros zöldfelületi rendszerében. A kerületi önkormányzatok forrásbiztosításáról nincs információ.

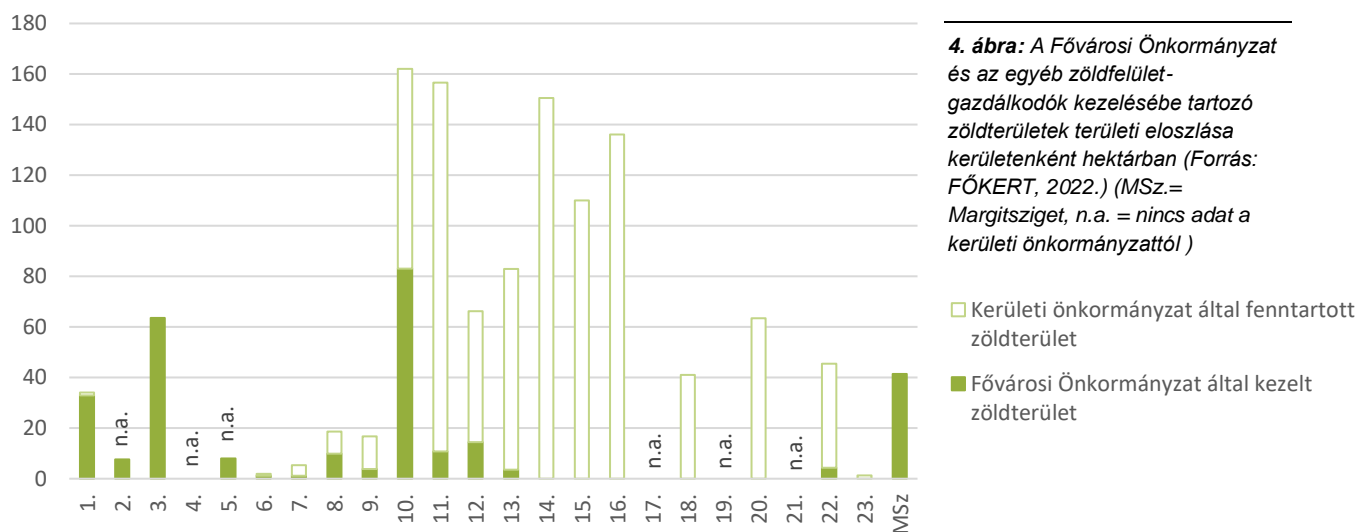

3. ábra: A FŐKERT finanszírozásának alakulása a fenntartott területek változásának viszonyában (Adatforrás: FŐKERT) (A fenntartott területek adatgyűjtésének módszere 2021-ben fejlesztésre került, a korábbi adatokban pontatlanságok vannak.)

Közkertek, közparkok

Budapest Főváros Önkormányzata a kiemelt közcélú zöldterületekről szóló rendeletében³ kijelölte a fővárosi jelentőségű, ún. kiemelt közparkok és fasorok körét. Ezek a városképi és idegenforgalmi szempontból a legfontosabb területek, amelyek a főváros arculatának kialakításában meghatározó jelentőségűek. A kiemelt zöldterületek többek között a Margitsziget, Városliget (a Városliget a Városliget Zrt.

vagyonkezelésében áll, a zöldfelületek fenntartását a FŐKERT végzi), Gellérthegy, Népliget, Hajógyári-sziget, a belvárosban lévő fontosabb terek, mint pl. Vigadó tér, Március 15. tér (lásd 4. ábra). A kiemelt zöldterületeken kívül a FŐKERT mintegy 43 ha területen folytat még további intenzív parkfenntartási feladatokat.

4. ábra: A Fővárosi Önkormányzat és az egyéb zöldfelület-gazdálkodók kezelésébe tartozó zöldterületek területi eloszlása kerületenként hektárban (Forrás: FŐKERT, 2022.) (MSz.= Margitsziget, n.a. = nincs adat a kerületi önkormányzattól)

A kerületi önkormányzatok által kezelt zöldterületek elemzése kerületi adatszolgáltatások felhasználásával készült. A II., IV., V., XVII., XIX. és a XXI. kerületektől nem érkezett adatszolgáltatás. (A hiányzó adatok a diagramokon feltüntetésre kerültek.)

A közcélú zöldfelületek állapota a fenntartási színvonal mellett jelentősen függ a parkhasználat intenzitásától és módjától is. A FŐKERT 2016-ban 1.200 budapesti lakos megkérdezésével készített felmérést a fővárosi közparkokról alkotott lakossági véleményekről. A felmérés eredményeit *BKÁÉ 2022 II.7. Zöldfelület-gazdálkodás* c. fejezete tartalmazza.

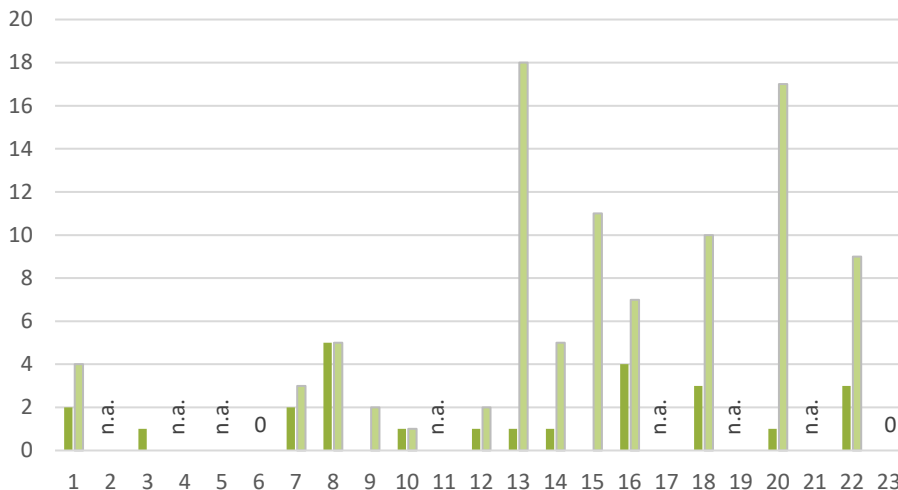
A parkok népszerűségében és látogatottságában a Margitsziget és a Városliget a legjelentősebb. Egy tanulmány⁴ szerint a Városliget éves rekreációs forgalma 4-5 millió fő körül határozható meg. Ezt az értéket tovább bontva a hétköznapi nyári látogatószám 15 ezer fő/nap, a hétvégi pedig 28 ezer fő/nap körül lehet. Ugyanakkor más parkok (pl. Népliget) látogatottsága jelentősen elmarad a rekreációs potenciáljukhoz mérten.

A **közparkokban** (vagy legalábbis azokat érintve) évről-évre **egyre több rendezvényt** bonyolítanak le. A látogatók tömege, mozgása, a kihelyezett berendezési tárgyak (sátrak, pavilonok, színpadok stb.) és ezek szállítása olyan **terhelést jelent a parkra nézve, amelyet az nem tud elviselni károsodás nélkül**. Fokozza ezt a hatást az, amikor a rendezvények sűrűn követik egymást ugyanazon a területen, ezért **az érintett terület nem tud regenerálódni**. A károsodás elsősorban a gyepfelületet terheli. A nagymértékű taposás miatt a talaj betömörödik, vízháztartása és levegőzése a növényzet számára kedvezőtlen módon megváltozik. További gondot jelent a géppel össze nem takarítható apró szemét, amely évről-évre beletömörödik a talaj felső rétegébe, továbbá a vandalizmus okozta károk is fokozzák az amortizációt.

A beérkezett adatszolgáltatások alapján az elmúlt öt évben a budapesti kerületek közül **a VIII. kerületi önkormányzat által létesült a legtöbb (5 db) új zöldterület** (közpark), mint például a Bláthy park és a Tolnai kert. Emellett a XVI., XVIII. és a XXII. kerületekben történt jelentősebb kerületi önkormányzatok által megvalósított zöldterület fejlesztés. Előbbi kerületben 4, míg utóbbi két kerület esetében 3-3 új közpark jött létre, többek között a Tabódy Ida utcai pihenőkert, a Naplás-tó déli partja, a Reformátusok tere és a Brenner park.

Ezen kívül a fővárosban az adott kerületi önkormányzatok által valósult meg a Vizafogó park, az Eötvös Loránd park, a Liget tér és a Százház park is.

Új közparkok létesítésél gyakoribb a meglévő zöldterületek átfogó megújítása. Legnagyobb számban a **XIII. kerületben újultak meg a közparkok** (18 db), de a XVIII., XV., XX. és a XXII. kerületben is kilencnél több átfogó zöldterület felújítás történt. Az elmúlt öt évben újult meg többek között a Tűzliliom park, a Csörsz park, a Kálvária tér és a Haller park. A legnagyobb arányban a létesítések és a felújítások eredményeként a XIII. és a XX. kerületben nőtt a zöldterületek minősége.

5. ábra: Kerületi önkormányzatok által újonnan létesített vagy átfogóan felújított zöldterületek száma 2017 óta (kerületi önkormányzatok 2023-as adatszolgáltatása alapján)

■ Új zöldterületek száma
■ Átfogóan felújított zöldterületek száma

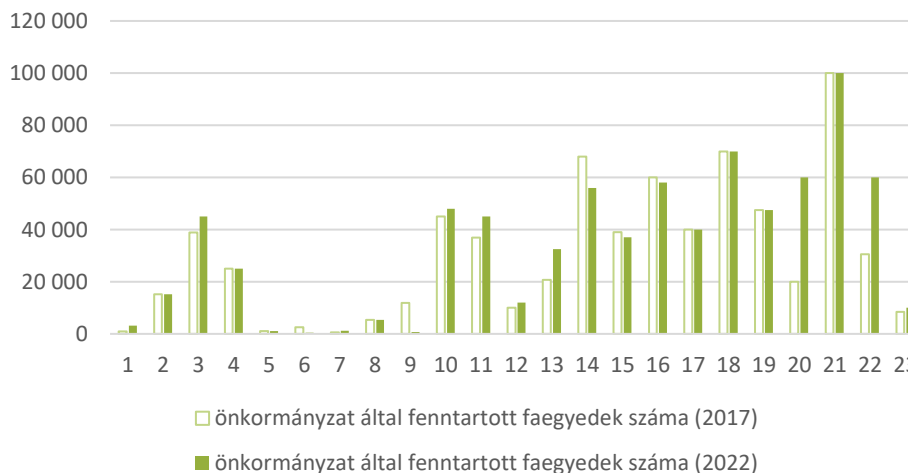
Fák, fasorok

Budapesten – nagyfelbontású műholdfelvételek osztályozott automatizált feldolgozása és kapott adatszolgáltatások alapján – a **becslések szerint 8,8 millió faegyed** található, amelyek fenntartók szerinti csoportosítását az 6. ábra mutatja.

A fővárosi faállomány **68 százalékát** – a Nemzeti Földügyi Központ 2022-es adatszolgáltatása alapján – a **fővárosi üzemtervezett erdőterületek** 6 millió faegyede adja. Megjegyezzük, hogy az erdőgazdálkodás az erdőállományt egy egységként kezeli, jellemzően nem foglalkozik külön-külön a faegyedekkel.

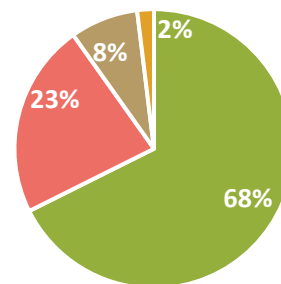
Jelentős faállomány, **mintegy 23 százaléknyi** – a távérzékeléses módszerek alapján készült becslések szerint több mint 2 millió – **található a nem közterületként** nyilvántartott, jellemzően magántulajdonban álló területeken is (pl.: mezőgazdasági területek, lakóterületek, intézményterületek, gazdasági területek stb.).

A fővárosi faállomány **mintegy 9%-a**, kb. 785 ezer faegyed a további adatszolgáltatások összesítése⁵ szerint a **kerületi önkormányzatok kezelésében** van (7. ábra). A kerületi önkormányzatok által fenntartott faegyedek száma 2022-ben a XVIII. kerületben volt a legmagasabb, közel 70 000 darab, míg a legalacsonyabb a VI. kerületben volt, alig több, mint 400 fával. 2017-hez képest a legnagyobb mértékben, hozzávetőlegesen 20 000 fával, a XX. kerületben nőtt meg az önkormányzat által kezelt fák száma.

6. ábra: A budapesti faegyedek megoszlása elhelyezkedésük szerint

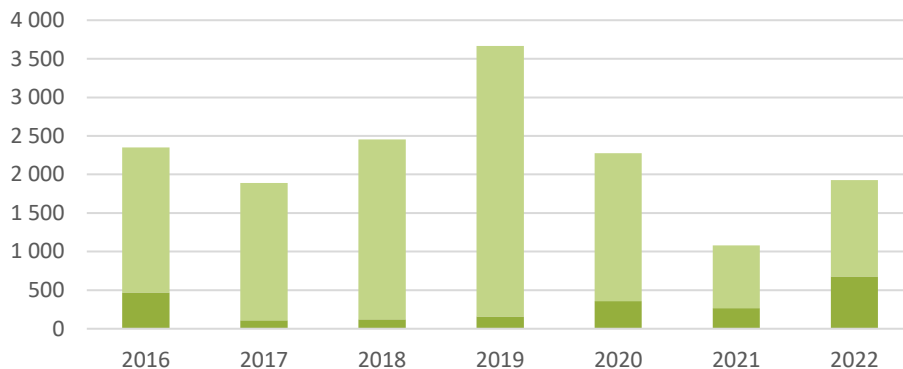
■ Erdőterületen
■ Egyéb nem közterületen (becslések alapján)
■ Kerületi önkormányzat által fenntartott területen

7. ábra: Kerületek kezelésében álló faegyedek száma (kerületi önkormányzatok 2017-es és 2023-as adatszolgáltatása alapján)

Budapest faállományának mintegy **2%-a** (közel 176 ezer faegyed) a **Fővárosi Önkormányzat kezelésében** áll, amelyből 129 ezer a vonatkozó jogszabályok⁶ által meghatározott, a Fővárosi Önkormányzat feladatkörébe tartozó közlekedési útvonalak menti zöldsávokban, illetve 47 ezer a kiemelt közcélú zöldterületeken⁷ (parkokban) található.

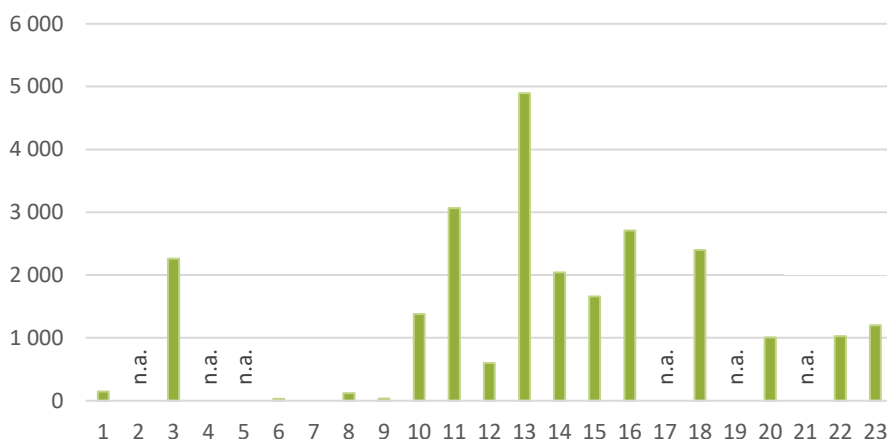
A FŐKERT elmúlt 7 évben jelentős számban, mintegy 13 ezer faegyeddel gyarapította a közterületi fák számát. A 2016-ban meghirdetett „10.000 új fát Budapestre!” faültetési programot követően is folytatódtak a fatelepitések (lásd 8. ábra).

8. ábra: Elültetett fa mennyiség 2016-2022 közötti időszakban (db) (Forrás: FŐKERT)

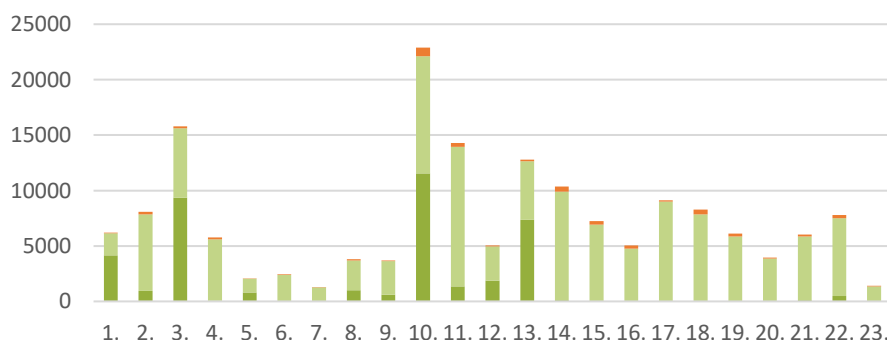
■ Telepített fasori fa
■ Telepített parkfák száma

A Fővárosi Önkormányzat mellett a kerületi önkormányzatok is jelentős fatelepitéseket végeztek az elmúlt időszakban. A 2017-2022. között vizsgált öt éves időintervallumban **a XIII. kerület** a többi kerületi önkormányzathoz képest **kimagaslóan teljesített új fák telepítése területén**, közel 4.900 új fa került elültetésre. A III., XIV., XVI. és a XVIII. kerület 2.000 darab feletti új fával bővült, míg a XI. kerület több, mint 3.000-el.

9. ábra: Kerületi önkormányzatok által telepített fák száma (fasori fa/parkfa) 2017-2022. között. (Forrás: kerületi önkormányzatok 2023-as adatszolgáltatása alapján)

A fatelepitéseknek köszönhetően **az üres fahelyek a Fővárosi Önkormányzat által kezelt kiemelt fasorokban nagyrészt megszűntek** (2016-ban még 7 ezer üres fahely 2022-ben 268-re csökkent) – a többi fasorban 656 db fahely ültethető be jelenleg. Ugyanakkor a megszűnt fahelyek (ahol korábban fahelyeket jelöltek, de infrastruktúra elemek érintettsége kapcsán már nem alkalmasak fák telepítésére) száma magas, jelenleg fasorokban, illetve a parkokban **7.557 db megszűnt fahely** szerepel a FŐKERT nyilvántartásában. Az üres és a beültetett fahelyek számát kerületi bontásban a 10. ábra mutatja.

10. ábra: FŐKERT fenntartásában álló faegyedek, fahelyek számának megoszlása kerületenként, 2023. (Forrás: FŐKERT)

* Margitsziget területével együtt

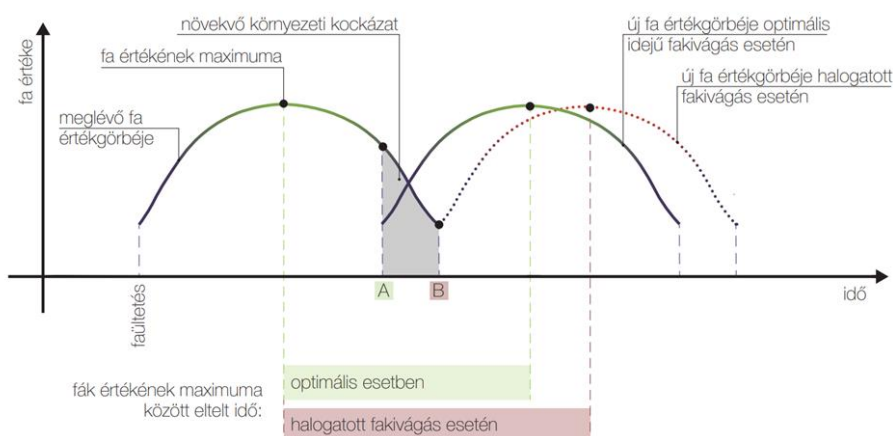
■ Üres, beültethető fahelyek száma
■ Fasori fa
■ Parkfa

A FŐKERT adatbázisa szerint a parkfák és a kiemelt fasori fák kataszterezése megtörtént. A 432/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet szerint megállapított fasori fák közül a felmért egyedek aránya alacsony, ugyanakkor a legtöbb beültethető fahely is ezeken a területeken jelentkezik.

	Fák (db)	Üres, beültethető fahely (db)
Parkfa (14/1993. (IV. 30.) Főv. Kgy. rendelet szerint)	47.039	268
Kiemelt fasori fa (14/1993. (IV. 30.) Főv. Kgy. rendelet szerint)	28.783	861
Fasori fa (432/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet 1-2. melléklete)	100.109	656
Összesen	175.931	1.785

1. táblázat: Fák, fahelyek száma a vonatkozó jogszabályok szerint, 2023. (Forrás: FŐKERT)

Budapest zöldfelületi rendszerének egyik legérzékenyebb elemei a közterületi faegyedek, fasorok, mivel a város szennyezettebb, és mechanikai hatásoknak inkább kitett területein található. A kedvezőtlen környezeti hatások (pl. sózás, út- és közműépítések, közlekedés, parkolás által okozott mechanikai sérülések, korlátozott benapozottság, behatárolt élettér, légszennyezettség) miatt városszerte romlik a fák állapota, így egyre több pusztul ki. Emellett számolni kell a fák természetes előregedésével is (lásd 11. ábra). A **budapesti sorfák jellemzően idősek** már, ezért egyre jelentősebb feladattá válik a fasorok megújítása.

11. ábra: Fák környezeti hasznának, illetve értékének változása (forrás: Zöldinfrastruktúra füzetek 4.)

Ugyanakkor a fateremtéseknél a mennyiségi szempontokon túl előtérbe kerültek a minőségi szempontok is, ugyanis a fáknek megfelelő életteret biztosítva jelentősen javítható egészségügyi állapotuk, növelhető élettartamuk.

Erdőterületek

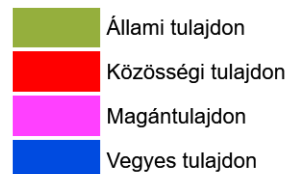
A fővárosi erdőterületek **több mint kétharmada (72%) állami tulajdonú**, vagyonkezelője a Pílisi Parkerdő Zrt. A fővárosi erdőterületek **további tulajdonosai közel 22-23%-os** arányban: kerületi önkormányzatok, gazdasági szervezetek és magánszemélyek.

A **Fővárosi Önkormányzat saját tulajdonában** 309 hektár (**5% körüli**) erdőterület van, ezen területek kezelési-fenntartási terv⁸ szerint. A kisebb-nagyobb kiterjedésű (néhány tized hektártól néhány tíz hektárig terjedő) erdőfoltok a főváros területén elszórtan, összesen 42 különálló tömbben fordulnak elő. Budapest főváros saját tulajdonú erdeinek áttekintő térképe a FŐKERT weboldalán⁹ található. **Az érintett erdőterületek 63%-a (196 ha) erdőtervezett erdő.**

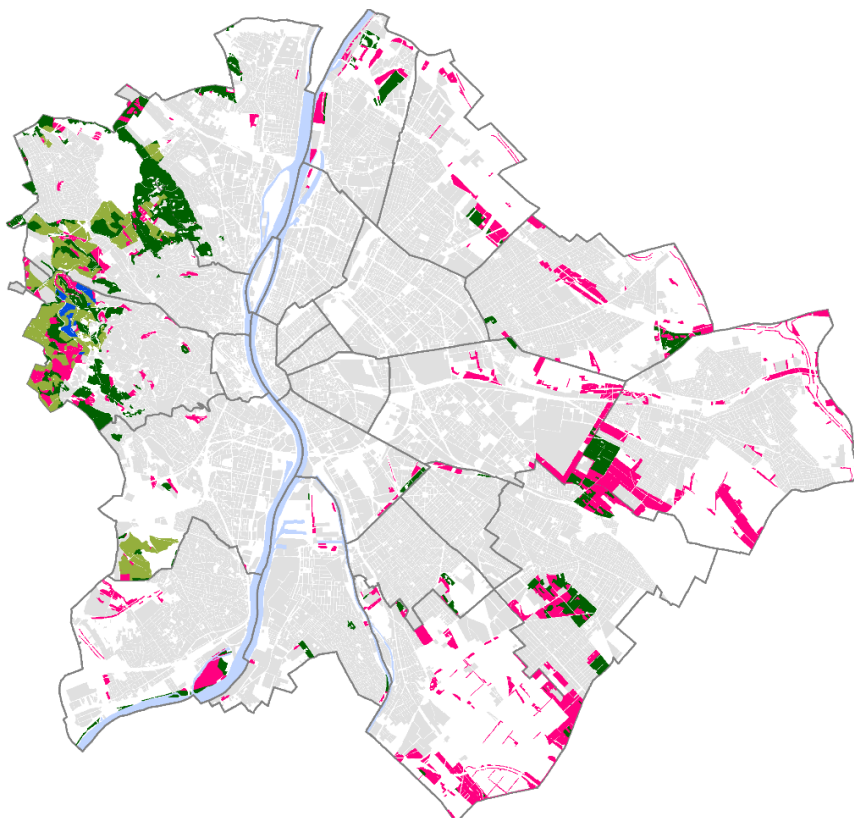
A 12. ábra szemlélteti az **üzemtervezett erdők** tulajdonos szerinti megoszlását. Legnagyobb területet az állami erdők képviselik (4.026 ha), a közösségi (jellemzően önkormányzati) tulajdonú erdők kiterjedése 1.041 ha, a magántulajdonú erdők kiterjedése 386 ha, a vegyes tulajdonú erdők kiterjedése 97 ha.

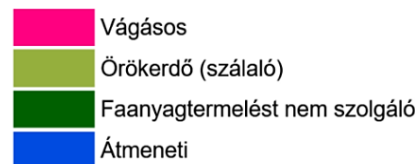
12. ábra: Üzemtervezett erdők tulajdonszerinti megoszlása (Forrás: Nemzeti Földügyi Központ, 2022.)

A 13. ábra szemlélteti az **erdők üzemmódját** a legnagyobb területen (2.398 ha) a vágásos üzemmód a jellemző, faanyagtermelést nem szolgáló erdők 1.762 ha területet, az örökerdők 918 ha területet foglalnak el. A Budapest erdőtervezési körzet – 2012-2021-re vonatkozó időszakra szóló – körzeti erdőterve szerint a vágásos üzemmódú erdők 3.590 ha, faanyagtermelést nem szolgáló erdők 882 ha, az örökerdők 673 ha területet foglaltak el.

13. ábra: Erdők megoszlása üzemmód szerint (Forrás: Nemzeti Földügyi Központ 2022)

A fővárosi kerületek közül a beérkező adatok alapján a IX., XII., XVI., XVIII. és a XXIII. kerületi önkormányzatok gazdálkodnak erdőterületekkel. A XII. és a XVIII. kerület végez erdőgazdálkodást számottevő területen, előbbi mintegy 300, utóbbi 500 hektáron. A további három erdőgazdálkodó kerületi önkormányzat összesen kevesebb, mint 24 hektáron folytat erdőgazdálkodást.

Helyi jelentőségű védett természeti területek

A FŐKERT a helyi jelentőségű védett természeti területeken – a feltárt inváziós fajok végleges visszaszorítására – természetvédelmi kezelési munkákat végez, amit a FÖRI által összeállított természetvédelmi szakmai terv alapján a természetvédelmi hatóság (Budapesten a főjegyző) engedélyezett, valamint azok végrehajtásában a fővárosi civil szervezetek is közreműködnek (részletes ismertetés: *1.1. Természeti környezet állapota* c. fejezetben.).

Temetkezés, temetők

A temetők kultúrtörténeti jelentőségű elsődleges feladata, hogy az elhunytak számára méltó helyet, a hozzátartozók számára pedig megfelelő kegyeleti lehetőséget biztosítsanak. A temetők másodlagos funkciójának, zöldfelületi szerepének értelmezését a területi kiterjedésük és magas zöldfelületi arányuk indokolja.

A természetközeli, de rendezett környezet a gyászolók számára megnyugvást jelent, ugyanakkor a jelentős temetői zöldfelületek részt vesznek a települési környezet kedvezőtlen hatásainak ellensúlyozásában, az ökológiai viszonyok javításában, továbbá bárki számára meghatározó lehet a temetők kultúrtörténeti vonatkozása is. A temetői területek optimális működését többek között azok minél rendezettebb állapota segíti elő.

A működő és lezárt köztemetők, valamint a tartalék és bővítési területek (összesen mintegy 412 ha) fenntartását – az Albertfalvai temető kivételével, mely jelenleg már magántulajdonban lévő temetkezési emlékhely – a BKM végzi, miután a Budapesti Temetkezési Intézet Nonprofit Zrt. a BKM „BTI” Temetkezési Divíziójává (a továbbiakban: BTI) alakult át 2021. szeptember 1-jén. A **BTI által működtetett, valamint a lezárt köztemetők** elhelyezkedését a *14. ábra* szemlélteti. Az egyes temetők zöldfelület-gazdálkodási adatait a működő temetők esetében a *3. táblázat* a lezárt temetők esetében pedig a *4. táblázat* tartalmazza.

14. ábra: A BTI Zrt. által működtetett és lezárt köztemetők elhelyezkedése

Sorszám	Temető megnevezése – kerület	Terület (ha)	Bővítési terület (ha)	Beépítés mértéke (%)	Fenntartott zöldfelülete (%)	ZFI érték (%)
1	Angeli úti urnatemető XXII.	2,5	-	1,97	92	75
2	Budafoki temető XXII.	5,7	-	0,7	91	52
3	Cinkotai temető XVI.	9	-	0,6	89	62
4	Csepeli temető XXI.	11,3	1,2	0,7	81	60
5	Erzsébeti temető XX.	23,8	-	0,46	87	55
6	Farkasréti temető XII.	39,7	-	1,06	86	85
7	Kispesti öregtemető XIX.	2,6	-	0,77	85	73
8	Kispesti temető XIX.	15,9	-	0,44	89	75
9	Lőrinci temető XVIII.	22,2	16,8	0,47	90	84
10	Megyeri temető IV.	27,0	-	0,37	89	79
11	Kerepesi temető / Nemzeti Sírkert VIII. (NÖRI)*	62,5	-	1,47	67	85
12	Óbudai temető III.	25,4	-	0,9	90	87
13	Rákospalotai temető XV.	19,3	1,3	0,46	86	59
14	Tamás utcai urnatemető III.	1,7	0,2	2,4	82	70
15	Újköztemető X.	207,0	22,7	0,54	96	92
16	Csömöri sírkert és hamvasztómű	0,9	n.a.	n.a.	67	n.a.

2. táblázat: BTI által működtetett köztemetők fontosabb adatai (Forrás: BTI adatközlés)

*A Kerepesi temetőt – Nemzeti Sírkert – 2016. május 1-jétől a Nemzeti Örökség Intézete (NÖRI) vette vagyonekezelésbe és az 58-as parcellában való temetést (csak itt lehetséges temetni), illetve a hamvszórás is a NÖRI engedélyezi. A sírkertet ettől kezdve nem a BTI üzemelteti, köztemetői funkciója gyakorlatilag megszűnt.

A BTI tulajdonába tartozik a Csömöri sírkert (urnatemető) és hamvasztómű is, amely a XVI. kerületi lakosság ellátásában is szerepet játszik. **Nagytényben** található Budapest egyetlen jelenleg is működő krematóriuma, a **magántulajdonban álló Budapesti Hamvasztó**, amely a budapesti hamvasztási igények körülbelül felét képes ellátni.

A fenntartott zöldfelületi arány összevethető az OTÉK¹⁰ által meghatározott követelménnyel, a legkisebb zöldfelületi aránnyal (különleges temetőterületekre ennek minimum értéke 40%), azzal a megjegyzéssel, hogy ez az érték a sírhelyek területét is tartalmazza, így az egyes temetők tényleges zöldfelületi aránya ennél vélhetően valamivel kisebb.

Mindemellett a zöldfelületek szempontjából fontos tényező a temetők látogatottságának mértéke, ezzel együtt pedig a temetői zöldfelületek terhelése is. A budapestiek temetőlátogatási szokásait részletesen a *Budapestiek véleménye a zöldfelületekről* c. alfejezet tartalmazza. Éves szinten a temetőkeretek látogatói száma eléri a 4 millió főt, illetve különösen kiemelkedő a halottak napja körüli 3 nap, amikor a látogatók száma akár 1-1,5 millió fő is lehet, ami jelentős terhelési csúcsot jelent.

A köztemetők zöldfelületi jellemzőiről pontosabb képet kaphatunk, ha figyelembe vesszük a zöldfelületi intenzitási adatokat. Fontos megjegyezni, hogy a zöldfelületi intenzitás nagyságát a temetőkben – ahol a szabad zöldfelület és a burkolt, sírkövel fedett és beépített területek mozaikszerűen helyezkednek el – a fölöttük lévő lombkoronaszint jelentősen befolyásolja. A 2. táblázat adatai alapján megállapítható, hogy a működő köztemetők közül – a zöldfelületi intenzitás tekintetében – **az Erzsébeti és a Budafoki temetők** szenvednek hiányt. E területeken különösen célszerű volna hosszú távon a **zöldfelületi intenzitás növelését** megcélozni, lehetőség szerint lombkoronaszintet is létrehozni, hogy zöldfelületi (kondicionáló) szerepüket is betölthessék.

Összességében a BTI-nek a felmért temetőkben 32.138 db telepített fáról, kell gondoskodnia. Emellett pedig kb. 4.550 db spontán megtelepedő faegyed fordul elő a parcellákon belül. Az Újköztemető esetében mintegy **100 hektárnyi beerdősödött, hajdan betemetett terület** található. A gyomfák a temetői fenntartási feladatokat, azon belül is a faápolási munkákat jelentősen nehezítik, a fenntartási költségeket pedig jelentősen növelik. Az elmúlt években mintegy 6.660 fát kellett eltávolítani a sorfák közül balesetveszély, illetve kiöregedés vagy éppen viharkárok következtében.

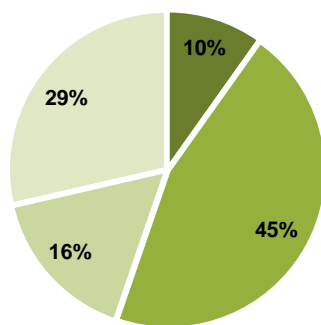
A felmért temetők fasoraiban összesen 6.839 db üres fahely vagy tuskó található.

Temető megnevezése – kerület	Nyilvántartott faegyedek száma	Egyéb, nem nyilvántartott faegyed becsült száma	Fakivágások száma	Üres fahelyek/ tuskók száma
Angeli úti urnatemető XXII.	191	10	0	47
Budafoki temető XXII.	501	50	0	200
Cinkotai temető XVI.	1.010	50	9	147
Csepeli temető XXI.	1.753	100	15	669
Erzsébeti temető XX.	2.487	100	12	481
Farkasréti temető XII.	2.839	300	31	580
Kispesti öregtemető XIX.	135	20	0	45
Kispesti temető XIX.	1.139	50	3	438
Lőrinci temető XVIII.	3.133	150	1	937
Megyeri temető IV.	3.342	300	8	851
Óbudai temető III.	2.986	300	36	591
Rákospalotai temető XV.	1.319	100	4	264
Tamás utcai urnatemető III.	126	20	0	21
Újköztemető X.	11.150	3 000	26	1 568
Csömöri sírkert és hamvasztómű	27	0	0	0

3. táblázat: BTI által működtetett köztemetők faállománya

A temetés kegyeleti és egyben település-üzemeltetési feladat, tehát ősi kultikus cselekmény és egyben mindenkor közegetszségügyi kötelezettség is. A budapesti temetők területének többsége a BTI, töredék része a Fővárosi Önkormányzat tulajdona, a köztemetők közhasználatúak, de nem közterületek. Sajnálatos módon vannak még olyan köztemetőként működő temetőrészek, melyek tulajdonosaival eddig nem jött létre megállapodás a területhasználat, illetve a tulajdonjog rendezését illetően.

A fővárosi köztemetőkben akár 35 évre biztosított a sírhely kapacitás, figyelembe véve az azonnal elérhető sírhelyek, a rátemetéses sírhelyek, az újra nem váltott felszabaduló sírhelyek, valamint az új parcellák, bővítési területeken kialakítható sírhelyek számát. A szabad koporsós-temetési kapacitást tekintve a temetőkben nagyságrendekkel több sírhely szabadul fel, mint amennyire szükség lenne, ami jellemzően a temetkezési szokások változásából adódik. A temetések megoszlása – azok típusát tekintve – egyre inkább a hamvasztásos temetés felé tolódik el: jelenleg a temetések 90%-a hamvasztásos (temetés, szórás, urnakiadás) és 10%-a hagyományos, koporsós. A temetőterületek fenntartására nézve különösen nagy terhet jelent, hogy évről évre növekszik a lejárt és újra nem váltott sírhelyek száma, amelynek aránya jelenleg átlagosan eléri a 40-45%-ot.

Függelék F.2.

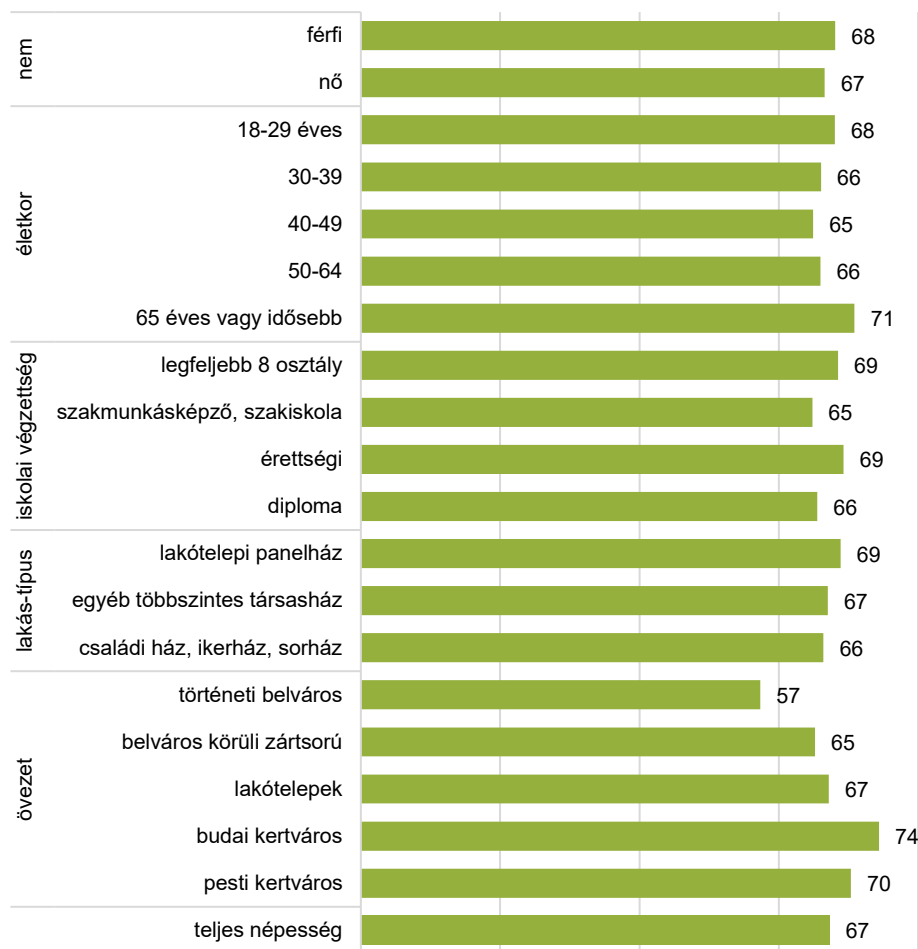
15. ábra: Temetkezési módok megoszlása 2022-ben (Forrás: Fővárosi Önkormányzat BTI által végzett temetésekre vonatkozó adatai alapján)

- Koporsós temetés
- Urnás elhelyezés
- Szórásos temetés
- Új hamvak kiadása

Az egyes temetkezési módokat, a temetkezési szokások változásának jellemzőit, valamint a sírhelykapacitás részletes adatait a Függelék F.2. Temetkezés, temetők c. fejezete mutatja be.

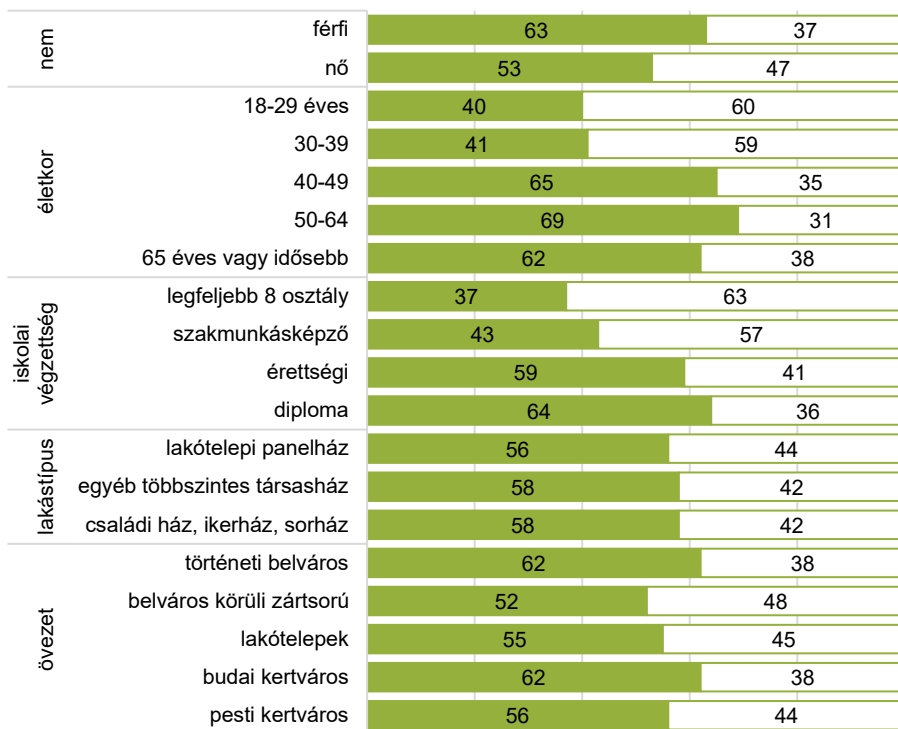
A budapestiek véleménye a zöldfelületekről

A **budapestiek zöldfelület-gazdálkodásról alkotott véleménye** telefonos, reprezentatív közvélemény-kutatás alapján került felmérésre a MEDIÁN Közvélemény- és Piackutató Kft. közreműködésével. A módszertan részletes bemutatását *II.9. Környezeti nevelés, tájékoztatás, szemléletformálás* c. fejezet tartalmazza. A kérdés megfogalmazásával összhangban a **parkok, zöldterületek helyzetének megítélése** is szinte **kizárólag lakóövezetmutat összefüggést** (lásd 16. ábra). A történeti belvárosban a legkevésbé elégedettek, a belváros körüli zárt sorú beépítésű- és a lakótelepi övezetekben közel azonosan látják a helyzetet, és a kertvárosokban (különösen a budai oldalon) élők a leginkább elégedettek. Az övezeti hatás annyira erős, hogy az egyébként ezzel szoros kapcsolatban lévő konkrét lakástípussal nem függenek össze a véleménynek.

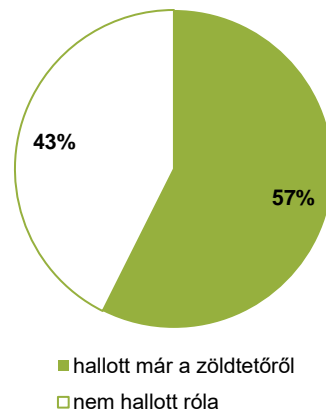

16. ábra: Elégedettség a parkokkal, zöldterületekkel a lakókörnyezetben 2020-ban (százfokú skála, 100=teljesen elégedett, 0=teljesen elégedetlen)

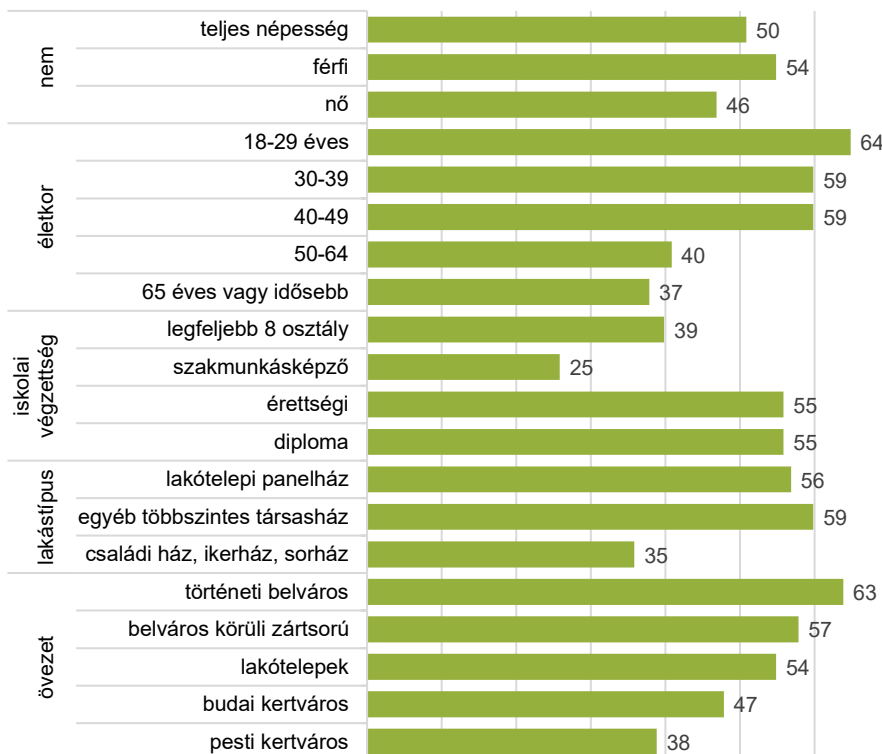
A 2022-ben végzett közvélemény-kutatás a csapadékvíz-gazdálkodási kérdésekhez kapcsolódóan a zöldtetők ismertségére is kitért. A zöldtetőről a megkérdezettek többsége hallott. Az idősebbek és a képzettebbek számottevően nagyobb arányba ismerik ezt a megoldást, mint a fiatalok, illetve képzetlenebbek.

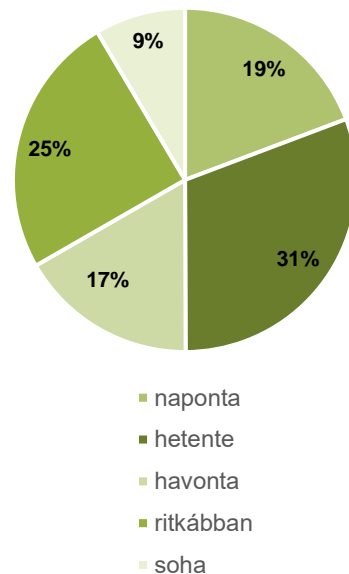
17. ábra: A zöldtető ismertsége (%)

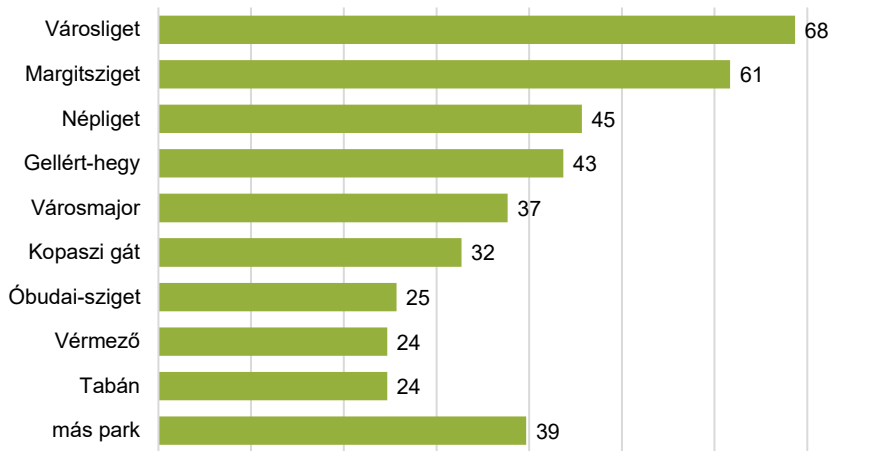
A 2023-ban végzett közvélemény-kutatás kitért a parklátogatási szokásokra. A megkérdezettek **egyötöde nem jár parkokba**, jellemzően az egészségi állapotuk vagy a koruk miatt, de jellemző az is, hogy nincs erre igényük (ennek egyik lehetséges oka, hogy kertés házban élnek). A megkérdezettek mindössze 2%-a válaszolta, hogy a parkok rossz állapota miatt nem látogatja azokat. Ezzel szemben **a budapestiek fele hetente legalább egyszer elmegy egy parkba**.

18. ábra: Parklátogatás gyakorisága a budapestiek körében 2023-ban (%)

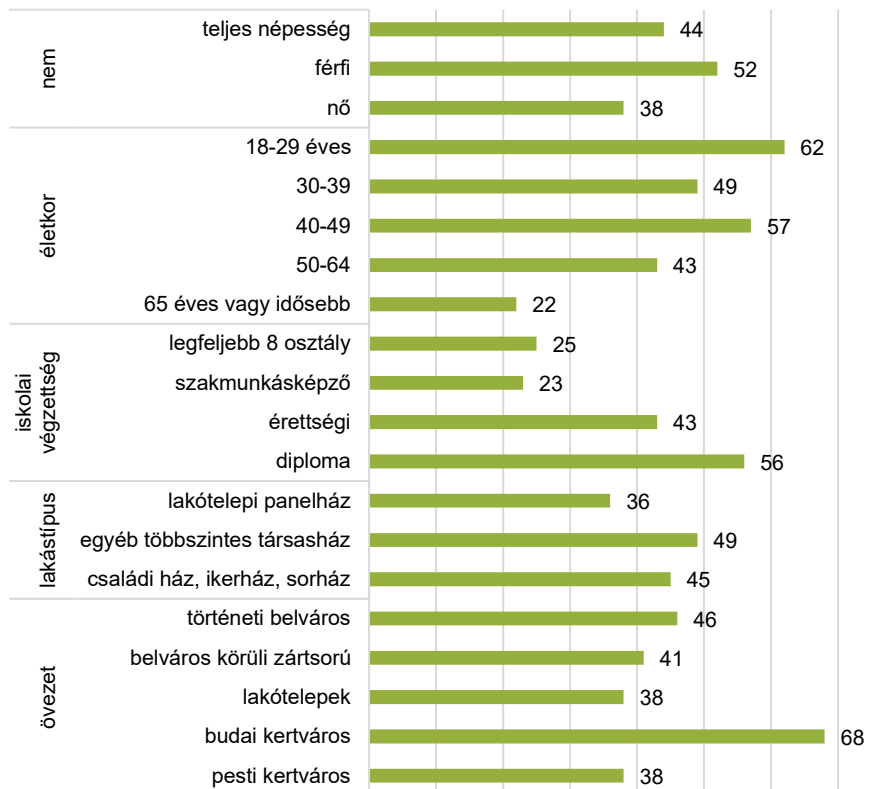

A budapestiek életében két park játszik kiemelkedő szerepet – a **Városligetben** és a **Margitszigeten a megkérdezettek többsége évente legalább egyszer** megfordul. Ugyanakkor a **helyi kisebb parkok jelentősége nagy**, sokan nem utaznak a nagyobb parkokig, hanem a környékükön lévőket használják.

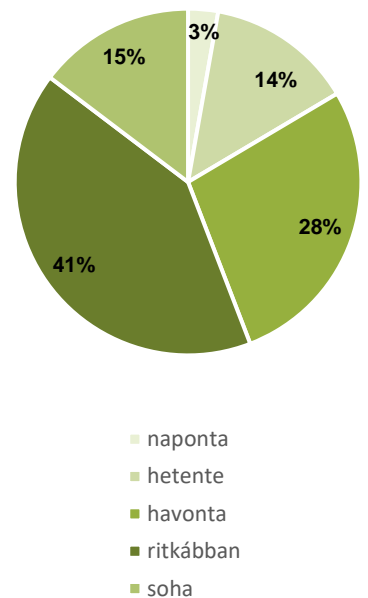

19. ábra: Budapest leglátogatottabb parkjai a fővárosi lakosok körében 2023-ban (%)

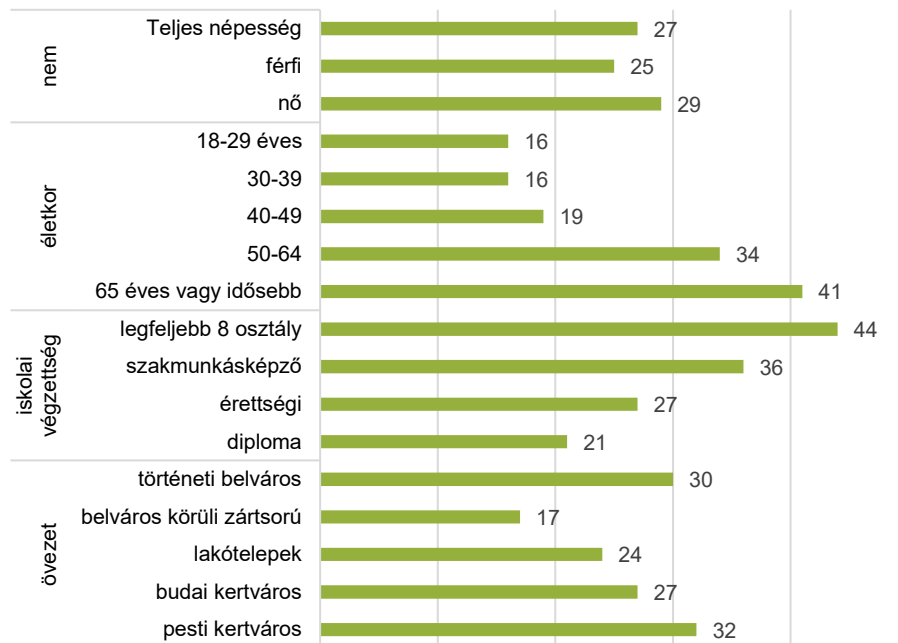
A Budapesten élők 85 százaléka látogat erdőterületeket, ugyanakkor legalább havi rendszerességgel csak a megkérdezettek 45 százaléka tölti ott szabadidejét. Az erdőbe jellemzően a fiatalabbak és a képzettebbek járnak, valamint a budai kertvárosban élők, akiknek a lakóhelye közel esik az erdőkhöz.

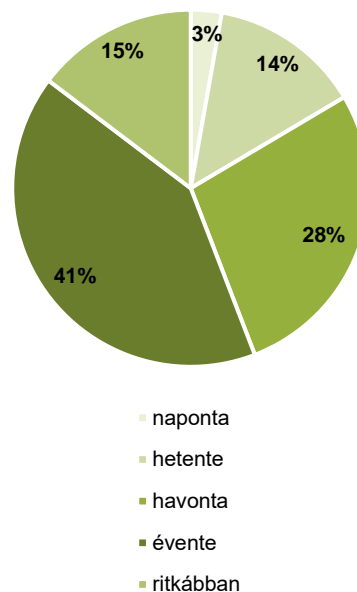
20. ábra: Erdőben járás gyakorisága a budapestiek körében 2023-ban (%)

A 2023-as közvélemény-kutatás kitért a temetőlátogatási és temetkezési szokásokra. A **fővárosiak 28 százaléka jár legalább havonta temetőbe**. Az életkor előrehaladtával nő a viszonylag rendszeres temetőlátogatók aránya, a legtöbben sírlátogatás miatt mennek. Sétálni, pihenni csak a megkérdezettek 2 százaléka szokott a temetőben.

21. ábra: Temetőlátogatás gyakorisága a fővárosi lakosok körében 2023-ban (%)

Amennyiben lenne rá lehetőség, **kegyeleti emlékerdőt** a megkérdezettek **13 százaléka biztosan**, további **27 százalék pedig valószínűleg választaná** temetkezési helynek, ugyanakkor a fővárosiak egyharmada egyáltalán nem nyitott erre. A nyitottság az életkor előrehaladtával enyhén csökken, a **65 éven felüli** korcsoportban azonban megugrik az elutasítók aránya, **57 százalékuk biztos benne, hogy nem választaná** ezt a temetkezési módot.

Intézkedések

A Fővárosi Önkormányzat a város környezeti állapotának javítása, fejlesztése érdekében különféle pályázati lehetőségeket hirdet meg a fővárosi zöldfelületek létrehozásával, megújításával, gondozásával kapcsolatos programok támogatására.

A Fővárosi Önkormányzat 2013 óta több alkalommal hirdetett meg pályázatokat „**TÉR_KÖZ**” címmel a közterületek és kapcsolódó épületek, üres és alulhasznosított ingatlanok közösségi célú megújítására, hasznosítására. A kerületi önkormányzatok civil együttműködéssel pályázhattak innovatív és fenntartható szemléletű rehabilitációs koncepciókkal; a kisebb közösségi célú beavatkozásoktól kezdve a komplex, nagyszabású városrehabilitációt megvalósító projektekig.

A Kvt. felhatalmazása¹¹ alapján a Fővárosi Önkormányzat létrehozta a **Fővárosi Környezetvédelmi Alapját**.¹² A Környezetvédelmi Alapból támogatható - egyben a fővárosi telephelyű gazdasági szervezetek társadalmi felelősségvállalásának is teret adva - kiemelt pályázati célok:

- lakosság közvetlen lakókörnyezetének és zöldterületeinek tisztaságát, rendezettségét, rendszeres gondozását elősegítő akciók és programok támogatása;
- környezetvédelmi és természetvédelmi szemléletformálás a fővárosban;
- helyi védett természeti értékek megőrzését, eredeti, természetes állapotuk helyreállítását, valamint bemutatását segítő programok, akciók, továbbá a helyi védett természeti értékek fizikai védelmét szolgáló létesítmények kialakításának, illetve a meglévő kapcsolódó létesítmények karbantartásának és felújításának támogatása;
- az avar és kerti zöld hulladék komposztálás elősegítését célzó programok, akciók támogatása.

A Fővárosi Környezetvédelmi Alap 2022-es pályázatán összesen 7 pályázó¹ részére együttesen közel 10,4 millió Ft-ot ítelt meg¹³. A támogatás többek között komposztálási programok, tanösvények, kerékpártárolók, élőhelykezelési és csapadékvíz hasznosítási, visszatartási programok megvalósítását támogatja. Pályázatot elsősorban civil szervezetek, alapítványok nyújtottak be. Emellett a Fővárosi Önkormányzat 2023-ban pályázatot hirdetett óvodai komposztálók és magaságyások létesítése, a komposztálás kultúrájának erősítése és a környezeti nevelés érdekében. A projekt megvalósítására a rendelkező forrás 40 millió forint.

A Fővárosi Önkormányzat támogatásával az „**Égig Érő Fű**” **udvarzöldítési pályázat**¹⁴ keretében tizenöt budapesti társasház belsőudvara újulhat meg, főként a belső, nagyfokú beépítésű belső városrészekben. A belső udvarok lehetőséget biztosítanak a zöldfelülethiányos területeken a város zöldfelületének izolált formában történő növelésére, új, zöld közösségi terek kialakításával. Így a pályázat pozitív elbírálásának meghatározó szempontja volt az eredeti állapothoz viszonyítva a zöldfelület növelés, a burkolt felületek növényesítése. 2023-ban összesen 51 db pályázati munka érkezett be, a Fővárosi Önkormányzat Közgyűlése a Bíráló Bizottság javaslata alapján végül 15 társasház számára ítelt meg összesen 30 millió forint értékű, vissza nem térítendő támogatást.

A Fővárosi Önkormányzat által a budapesti zöldfelületek növelése érdekében egy másik pályázat is kiírásra került 2022-ben kísérleti jelleggel, amelynek keretében budapesti társasházak, családi házak, lakásszövetkezetek, intézmények az utcai homlokzatuk zöldítésére jelentkezhetnek.¹⁵ A Fővárosi Önkormányzat a 2022. évi közösségi költségvetés 1 milliárd forintos keretéből valósítja meg a lakosok által beadott ötletek közül a legnépszerűbbeket. Ennek keretében támogatást nyert a „Zöldfalak a belvárosban” projekt, melynek előkészítésére és megvalósítására összesen 50 millió forint áll rendelkezésre. A beérkező 6 pályázat közül 4 pályamű javasolt továbbtervezésre.

Az említett pályázatok elsősorban Budapest Környezetvédelmi Programjának és a Radó Dezső Terv céljainak megvalósítását segíti, tekintettel a fővárosi lakóközösségek minél szélesebb körű, környezetvédelmi célú együttműködésének elősegítésére. Ugyanakkor sem a „TÉR_KÖZ” pályázat, sem a Fővárosi Környezetvédelmi Alap, sem az egyéb **pályázatok** (Égig Érő Fű udvarzöld pályázat) **nem tudja a zöldfelületi intenzitás javítását érdemben előmozdítani.**

2020-ban elindult a **FŐKERT BP Fatár** nevű nyilvános **alkalmazása**¹⁶, mely a FŐKERT kezelésében álló minden fáról, parkról (és annak minden berendezéséről), erdőterületről, helyi védett természetvédelmi területről információt nyújt. Az applikáció ezzel egyidejűleg lehetővé teszi a lakossági hibabejelentéseket, hogy a FŐKERT hatékonyabb zöldfelület-gazdálkodást tudjon végezni. Ezenkívül az adatbázisban már elérhető az I., VI., XIII., XIV. kerületi önkormányzatok által kezelt zöldfelületek és fasorok adatai is.

A Fővárosi Önkormányzat és a FŐKERT 2021 tavaszán új, extenzív **gyeppgazdálkodási programot** („*Vadvirágos Budapest*” program) vezetett be¹⁷, melynek keretében 29 hektár területen alakítottak ki extenzív gyeppelületeket a fővárosi parkokban és zöldsávokban a biológiai sokféleség megóvása érdekében. Ezekben a területeken a gyeppelületek intenzív, **évenként 5-7 alkalommal** történő teljes lekasztása helyett, a **kasztálás csak 1-3 alkalommal** történik meg, így a **vadvirágoknak** van ideje kifejlődni, virágozni, magot érlelni, terjedni. A diverz élővilágú, esztétikus rét kialakulása, **lassú, több éves folyamat**, de a magasabbra engedett gyepek már most **több vizet kötnek meg**. A kasztálás hiányában felnövő területek élő- és táplálkozó helyeket biztosítanak a rovarvilág számára, „méhlegelőként” funkcionálnak. A vadvirágos rétek kialakítása olyan helyeken zajlik, melyek **parkhasználati szempontból kevésbé frekvenciáltak**.

¹ A HUMUSZ szervezet a pályázattól visszalépett, ezért velük a támogatási szerződés nem került aláírásra.

A fővárosi kerületek közül a beérkező adatok alapján 2022-ben az I., VIII., IX. és XII. kerület vont be **alternatív gyepgazdálkodásba** városi zöldfelületeket. Legnagyobb arányban, több, mint **9 hektáron a IX. kerület folytat ilyen zöldfelületfenntartást.** Az említett fennmaradó kerületek esetében egyelőre néhány száz négyzetméteren zajlik alternatív gyepgazdálkodás kísérleti jelleggel.

A kerületi adatszolgáltatások alapján 2022-ben a III., VIII., IX., XI., XIII. és a XII. kerületekben létesült esőkert kerületi önkormányzat megbízásából. A kezdeményezéshez 2023-ban többek között a XII. és a **XVIII. kerület** is csatlakozott, utóbbi **50 darab esőkert kialakítását tervezi 2023. és 2024. között.** A FŐKERT az elmúlt évben a Pünkösdfürdő parkban és a Vérmező területén alakított ki esőkertet.

Jogszabály módosításokhoz kapcsolódóan¹⁸ megalakult egy favédelmi munkacsoport, mely a főjegyző fás szárú növények feletti tulajdonosi jogok gyakorlásával kapcsolatos munkáját segíti. A munkacsoport feladata, hogy minden egyes közműtervet és úttervet favédelmi szempontból is átvizsgál, ezáltal már a tervezés során megmenthető bizonyos kivágásra ítélt faegyedek, melyek indokolatlanul esnének áldozatul a fejlesztéseknek.

További javasolt feladatok

A Radó Dezső Terv részletesen meghatározza 2030-ig terjedően a beavatkozási feladatokat a zöldfelületgazdálkodás terén (részletes ismertetés: I.2. Épített zöldfelületek c. fejezetben.)

Függelék

F.2. Temetkezés, temetők

Temetkezési módok és szokások, sírhelykapacitás

A temetések zömében a BTI üzemeltetésében levő köztemetőekben történnek Budapesten, illetve felekezeti temetőekben, altemplomokban, valamint a terület tulajdonosának, illetve üzemeltetőjének engedélyével egyéb területeken, magáningatlanokon is lehetséges urnák elhelyezése. Temetések fajtái: koporsós vagy hamvasztással történő temetkezés, utóbbin belül urnás temetés, urna elhelyezés és hamvszórás, továbbá lehetőség van az urnák kiadására is.

Az Angeli úti és a Tamás utcai temetőben kizárólag urnában történő temetés lehetséges; hamvak szórása két budapesti temetőben (valamint a hamvasztóművel rendelkező Csömöri sírkertben) történhet, a többi temetőben mind koporsós, mind urnás temetés lehetséges. Új temető létesítése van folyamatban a XVII. kerületi Bocskai utcában, 1,3 ha nagyságú területen. A fővárosi köztemetők elhelyezkedését a 14. ábra mutatja, azokban a 2022. évi szabad sírhelyek számát az 4. táblázat részletezi.

Sorszám	Temető megnevezése – kerület	Szabad sírhely (db)	Szabad urnahely (db)
1.	Angeli úti urnatemető XXII.	0	201
2.	Budafoki temető XXII.	66	318
3.	Cinkotai temető XVI.	68	191
4.	Csepeli temető XXI.	94	183
5.	Erzsébeti temető XX.	1131	820
6.	Farkasréti temető XII.	1502	3758
7.	Kispesti öregtemető XIX.	152	3
8.	Kispesti temető XIX.	197	1203
9.	Lőrinci temető XVIII.	195	1765
10.	Megyeri temető IV.	789	547
12.	Óbudai temető III.	164	420
13.	Rákospalotai temető XV.	848	1254
14.	Tamás utcai urnatemető III.	0	71
15.	Újköztemető X.	3586	6696
	ÖSSZESEN	8.400	17.438

4. táblázat: BTI által működtetett köztemetők szabad sírhelyeinek száma 2022-ben (Forrás: BTI adatközlés)

Fontos kiemelni, hogy a fenti adatok kizárólag az azonnal elérhető új sírhelyek számát mutatják, a rátemetéses sírok, az új parcellák, művelésbe bevonható területek sirtábláinak kapacitását nem. Minden adatot felmérve, a budapesti szabad sírhelyek száma elérheti a 800 ezret is, tehát **akár 35 évre biztosított a sírhelykapacitás**, feltételezve, hogy ez idő alatt nem keletkeznek további kiadható sírhelyek. A nem a BTI által működtetett további, felekezeti temetők vonatkozásán kapacitási adatok nem állnak rendelkezésre.

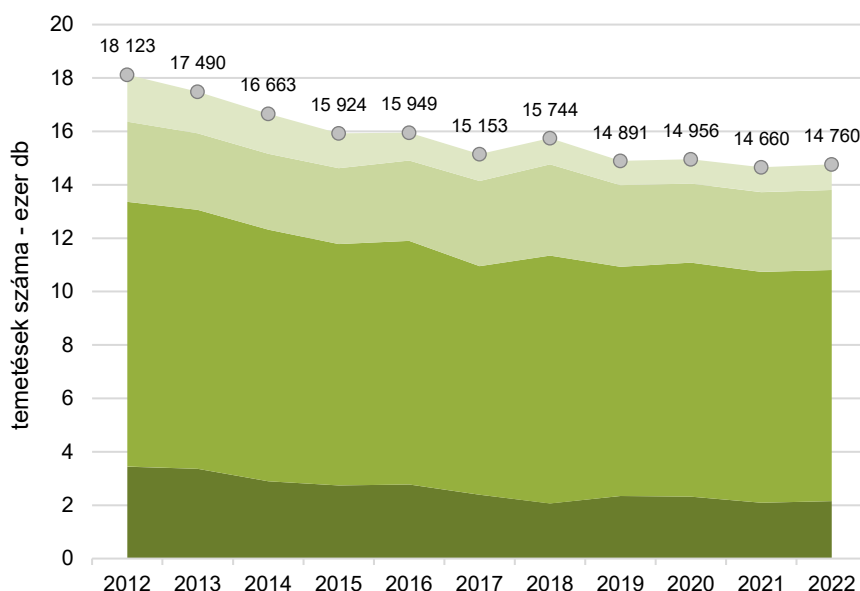
A 2023. évre vonatkozó **Sírhely-gazdálkodási terv**ben foglaltak alapján megállapítható, hogy 2023. évben a BTI a vele szemben támasztott lakossági igényeket, csakúgy, mint az előző években, ki tudja elégíteni. Teljesen új parcella kialakítása a következő köztemetőben lehetséges: Újköztemető, Csepeli, Lőrinci, Kispesti „Öreg” temető, Rákospalotai, Erzsébeti, Angeli úti és Tamás utcai urnatemető; e temetők esetében a 4. táblázatban feltüntetett sírhelytöbblet az új parcellák kialakításával akár a többszörösére is növelhető.

A szabad koporsós-temetési kapacitást vizsgálva szembevetendő, hogy a temetőben nagyságrendekkel több sírhely szabadul fel, mint amennyire szükség lenne, melynek egyik oka vélelmezhetően a rendelkezők által magasnak vélt sírhelydíj.

Az évi átlag 15-20.000 db lejárt sír- és urnahelyből mindössze néhány ezer kerül újraváltásra. 2022-ben 24.328 db nyughely járt le, melyből 13.723 sír- és urnahelyet váltottak újra, az újraváltási hajlandóság 56%-os volt. A magas arány jól mutatja, hogy ezen nyughelytípusok elavultak, ezzel együtt a jövőben a természetközeli megoldások juthatnak előtérbe a fővárosi köztemetőekben is.

A fentieket megerősítve különösen nagy terhet jelent a területek fenntartására nézve, hogy évről évre növekszik a lejárt és újra nem váltott sírhelyek száma, amelynek aránya jelenleg átlagosan eléri a 40-45 %-ot. Ezeknek a sírhelyeknek a szolgáltatásba történő visszaforgatására azonban nincs fedezet és a törvényi kötelezettség ellenére a volt rendelkezők jellemzően nem gondoskodnak a síremlékek elbontásáról.

A költségeken túlmenően jelentős hatással bír a temetkezési szokásokra a gyász kultúra változása, elhalványodása is. Ehhez hozzájárul, hogy a hamvszórásos temetéséhez nem társulnak a temetőgondozásra fordított költségek, ugyanakkor az emlékoszlopokon a nevek megjelenítésére lehetőség és erős igény van, ami feltételezi a jövőbeni temetőlátogatást, egyben az igényt, hogy a temető területe és a megemlékezés helyszíne rendezett legyen.

22. ábra: Temetkezési módok arányának változása 2012 és 2022 között (Forrás: Fővárosi Önkormányzat BTI által végzett temetésekre vonatkozó adatai alapján)

- Új hamvak kiadása
- Szórásos temetés*
- Urnás elhelyezés
- Koporsós temetés

*Szórásos temetés:
Nemzeti Sírkert, Óbudai temető,
Újköztemető, (Csömöri Sírkert,
Duna, 2014-től repülőgépes szórás
– Duna felett)

Az alternatív temetkezési szolgáltatások száma is jelentősen növekedett az elmúlt években, mint például hamvak természetben történő elhelyezése (pl. erdei temetkezés, hajós szórás, légi szórás, altemplomokban történő szórás stb.). A temetkezési szokások változása okán a fővárosi köztemetőekben is célszerű lenne minél több olyan alternatív temetési eljárásra lehetőséget biztosítani, ami a meglévő temetőterületek hasznosításával jár, ugyanakkor egyedi igényeket is kielégít. Ennek egyik lehetséges formája az „erdei temetkezés” bevezetése lehet, amelynek helyszíneit kizárólag a temetők azon területein kell megvalósítani, amelyek jelenleg is a szolgáltatás részeként üzemelnek.

A fejezet hivatkozásai

¹ A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 63/A. § I) pont, hatályon kívül 2013. január 1-jétől.

² A kiemelt közcélú zöldterületekről szóló 14/1993. (IV. 30.) Főv. Kgy. rendelet

³ Budapest Főváros Közgyűlésének 14/1993. (VI.30.) sz. önkormányzati rendelete a kiemelt közcélú zöldterületekről

⁴ Dr. M. Szilágyi Kinga, Dr. Balogh Péter István, Dr. Fekete Albert, Dr. Almási Balázs, Kanczlerne Veréb Mária (2014): A Városliget parkhasználati felmérése

⁵ Prof. Dr. Persányi Miklós, a Liget Budapest Projekt kert- és tájépítészeti feladatainak miniszteri biztosa által összegyűjtött adatok, a fővárosi kerületi önkormányzatok 2017 tavaszán nyújtott adatszolgáltatása szerint.

⁶ Vonatkozó jogszabályok: a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 23. § (4) bekezdés 1. pontja, a Fővárosi Önkormányzat kezelésében lévő főútvonalak, közutak és közterületek kijelöléséről szóló 432/2012. (XII. 29.) Korm. rendelet 1-2. melléklete, valamint a helyi közutak kezelésének szakmai szabályairól szóló 5/2004. (I. 28.) GKM rendelet melléklete

⁷ A kiemelt közcélú zöldterületekről szóló 14/1993. (IV. 30.) Főv. Kgy. rendelet

⁸ Budapest Főváros saját tulajdonú erdeinek kezelési-fenntartási feladatai (2022–2031)

⁹ <https://www.fokert.hu/erdok/>

¹⁰ 253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet az országos településrendezési és építési követelményekről 2. számú melléklet, 14. sor

¹¹ A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 58. § (1) bekezdése

¹² a Fővárosi Önkormányzat Környezetvédelmi Alapjáról szóló 12/2009. (III. 13.) Főv. Kgy. rendelet

¹³ 1092/2018.(XI.14.) Főv. Kgy. hat.

¹⁴ <https://budapest.hu/Lapok/2021/tizenot-budapesti-tarsashaz-belsoudvara-ujulhat-meg-a-fovarosi-onkormanyzat-tamogatasaval.aspx?fbclid=IwAR03tFMrXn8IkAsnGdH2T5xCS3gQSbEaanjXJiAEpeGwJe6MSB8Sym6ai0w>

¹⁵ <https://homlokzatzoldites.budapest.hu/>

¹⁶ <https://www.fokert.hu/bpfatar/>

¹⁷ <https://www.fokert.hu/vadviragos-budapest/>

¹⁸ Budapest Főváros Önkormányzata vagyonáról, a vagyonelemek feletti tulajdonosi jogok gyakorlásáról szóló 22/2012. (III. 14.) Főv. Kgy. rendelet, 60/A. §